

»socilingvo«. Tiamaniere ni metos kompletigan tegmenton sur la zamenhofan domon. Kompreneble tio ankaŭ devigos nin elpreni brikojn en strategiaj lokoj, movi aliajn kaj aldoni multajn por ke la tegolaro eksidu firme kaj elegante sur la muroj. Sed la muroj tamen restu starantaj, same kiel antaŭe. Alivorte: ni estas devigataj **IOM ŝanĝi la Fundamenton de Esperanto SEN PRO TIO KRIPLIGI** aŭ eĉ frakasi ĝin. Ĉu sakrilegio, ĉu katastrofo, ĉu nova Ido-skismo? Tute ne!!

Novaj proponoj pri afiksoj

Post plurjara klopodado kaj funda elprovado, ni kredas esti sukcesinta atingi ĝuste tiun idealon. La ĝenerala temo de jena artikolo (ar)o bedaŭrinde ne permesas ĝisdetale demonstri nian metodon normlingvan, ĉar tiukaze estus necese konsideri ankaŭ la metodojn de klasifado de ĉiu scienca disciplino aparte. Ni donas ĉisekve sole la generalajn principojn kun kelkaj ekzemploj:

a. La unua ŝtupo kiun ni proponas, estas raciigo kaj simpligo de ekzistantaj neologismoj aŭ eĉ de jam oficialaj fremdvortoj, helpe de klasikaj rimedoj.

di-ism-o	anstataŭ	deism-o
balustr-ar-o	anstataŭ	balustrad-o
belet-r-o	anstataŭ	beletrist-ik-o
raci-ist-o	anstataŭ	racional-ist-o

b. La dua ŝtupo jam pli grava, estas adopto de novaj afiksoj. Detala analizo de fremdvortaj serioj malkaŝas ke la diferencoj rezultas preskaŭ ekskluzive el malkonformaj finaĵoj. Kompreneble, D-ro Zamenhof devis ja fari i u n elekton inter la multnombregaj derivaĵoj kiujn oni povas fari en principo. Tial li rezervis sian sistemon de afiksoj por tiuj kromsignifoj, kiujn la ĉiutaga vivbezono indikis; sekve por socilingvaj postuloj: »il, ej, ad, ind, eks, ...«. Sed normlingvo, kiu celas la bezonojn de scienco kaj tekniko, postulas nociojn kiaj: »fako, parenca, malsano, aparato, ŝtatorganizo, abstraktaĵo...«. En la tradicia lingvouzo oni kutimas formi tiujn nuancojn per kunmetado sole de radikoj kiaj respektive: »konstrufako, homsimila, brustmalsano...«. Pro tio ni kreis la liston (same respektive kaj sinsekve): »ik, esk, ajt, ator, ij, el...«

geo-metr-ik-o	anstataŭ	geometri-o
fab-esk-oj	anstataŭ	fabac-oj
apendic-ajt-o	anstataŭ	apendicit-o
indik-ator-o	anstataŭ	indikator-o
federal-ij-o	anstataŭ	federaci-o
numer-el-o	anstataŭ	numeral-o

c. Tria kaj baza ŝtupo estas estigo de normlingvaj vortradikoj kiuj estu kiel eble plej simplaj kaj kiuj samtempe simulu la originalajn helenlatinajn formojn, sen pro tio iĝi homonimoj de socilingvaj kolegoj.

hepo-potam-o	kaj	hypo-tez-o	pro	hipotenuz-o
poly-naŭm-o	kaj	astro-nojm-o	pro	nom-o
dija-gram-o	kaj	diha-krit-a	pro	diadem-o
aero-plajn-o	kaj	plane-metr-ik-o	pro	plan-o
pery-tone-o	kaj	hypo-taŭn-a	pro	ton-o

d. Kvara ŝtupo, eventuale aldoninda al la du antaŭaj, estas plisimpligo kaj (aŭ) adapto de unublokoj radikoj — indiferentaj rilate al normregularo — kies ŝajne kunmetita aspekto aŭ morfema finaĵo povas kaŝi dusencecon aŭ homonimecon. Ĉi tiu paŝo tamen devus esti finfine afero de interkonsento interne de nia Akademio, tial ke ĉiu aparta vorto de jena speco estigas balancadon inter progresemo kaj tradiciemo. Arbitra raciigo fare de izolita unuopulo ne ĉiam estas fidinda kriterio en tia demando.

intuico	anstataŭ	intucio	pro	balasta	-i
rifrendo		referendumo		falsa	-um
dalmatico		dalmatiko		falsa	-ik
braceledo		braceleto		falsa	-et

vide al »netuŝeblaj«; familio, serumo, praktika, epiteto...

Sed je ĉio la granda, la grandega, la nepre nepra dekreto estas **krei terminojn laŭ zamenhofa modelo!** La sintaksa ordo kaj ceteraj reguloj pri derivado kaj kunmetado restu validaj same kiel antaŭe. Ni provizis specialan regularon por ke ne okazu intermiksiĝo inter soci — kaj normlingvo, precipe la leĝon ke fundamentaj afiksoj restu ĉiam ligeblaj al normradikoj sed ne normafiksoj al sociradikoj. (Kontraŭ/seps/a aŭ Anti/seps/a sed ne Anti/star/i por Kontraŭ/—star/i).

ESENCA ESTAS LA DISTINGO KE EN SOCILINGVO GRAVAS LA ENHAVO DUM EN NORMLINGVO GRAVAS LA FORMO.

La unua estas elasta, la dua estas rigida. Ekzemple: »simihom-« povas skribiĝi egale bone »simia homo, primata homo, homo similanta simion, primatulo, ...«. Ĝi estas por ni **semantika** kompleksaĵo kaj sekve la vortelektio estas libera. Sed la scienca egalaĵo: pitekanthrop-« estas kaj restas en efektiva teksto senŝange nur »pitekanthropo«. Ĝi estas por ni **etimologia** kompleksaĵo kaj la vortelektio ne estas libera. Iuj legantoj eble juĝos tian distingon harfendaĵo. La nuanco